

Veileder for landsomfattende tilsyn med
kommunale barneverntjenester i 2013–2014

Kommunenes arbeid med oppfølging av barn i fosterhjem

Målgruppe: Fylkesmennene

Saksbehandlere: Runa Madsen og Kristin Løseth

Godkjent av: Direktøren i Statens helsetilsyn 19. september 2012

Revidert: 16. januar 2014

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon av tema for tilsyn	3
2	Metode og avgrensning av tilsynet.....	4
3	Internkontroll	5
3.1	Internkontrollforskriftens krav til kommunens barneverntjeneste.....	6
4	Kommunens ansvar for oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet	9
4.1	Rettslig grunnlag for tilsynet	9
4.2	Kommunen sikrer oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet.....	10
4.3	Kommunen sikrer barnets rett til medvirkning.....	17
4.4	Kommunen sikrer nødvendig råd og veiledning til fosterforeldrene	18
5	Revisjonskriterier	20
5.1	Kommunen sikrer oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet.....	21
5.2	Kommunen sikrer barns rett til medvirkning.....	22
5.3	Kommunen sikrer råd og veiledning til fosterforeldrene.....	22
5.4	Revisjonskriterier felles for pkt. 5.1, 5.2 og 5.3.....	23
6	Forberedelse og gjennomføring av tilsynet.....	24
7	Kilder	29

1 Introduksjon av tema for tilsyn

Denne veilederen er utarbeidet til bruk for fylkesmennene i landsomfattende tilsyn med kommunale barneverntjenester i 2013 og 2014. Statens helsetilsyn har i samarbeid med fylkesmennene ansvaret for planlegging og gjennomføring av dette tilsynet.

Tilsynet med kommunal barneverntjeneste skal utføres i henhold til Statens helsetilsyns ”Prosedyre for tilsyn utført som systemrevisjon”.

Fylkesmannen undersøkte i 2013 og skal i 2014 også undersøke den kommunale barneverntjenestens arbeid med barn som bor i kommunale fosterhjem. Barneverntjenesten skal nøye og jevnlig følge utviklingen til barn som er plassert i fosterhjem. Tema for tilsynet er:

- Oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet
- Barnets medvirkning
- Råd og veiledning til fosterforeldre

Formålet med tilsynet er å undersøke om norske kommuner (eller bydeler) gjennom sine styringstiltak sikrer at deres oppfølging og kontroll av barnets situasjon i kommunale fosterhjem utføres i tråd med myndighetskrav, jf. lov 17. juli 1992 nr.100 om barneverntjenester (heretter barnevernloven) med forskrifter.

Barneverntjenesten skal sikre at hvert enkelt barn som bor hele eller deler av sin oppvekst i fosterhjem får forsvarlig omsorg, og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Barneverntjenesten skal gi fosterforeldrene nødvendig råd, opplæring og veiledning, og besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig for å kunne være trygge på at barnet er godt nok ivaretatt. Barn i fosterhjem er ofte sårbare. Mange trenger ekstra vern og støtte. Både oppfølging og tilgjengelighet fra barneverntjenesten er nødvendig for å sikre at forholdene blir lagt til rette for at barnet skal få god omsorg.

Barns rett til å bli hørt og medvirke er nedfelt både i nasjonal lovgivning og i FNs barnekonvensjon. I medvirkning inngår barnets rett til å bli informert og få muligheten til å uttale seg, og at det skal legges vekt på hva barnet mener.

BLD arbeider for økende bruk av fosterhjem og nedgang i plasseringer av barn i barneverninstitusjoner. Av barn som mottar tiltak utenfor opprinnelseshjemmet, bor ca. 85 % i fosterhjem. Ved utgangen av 2012 utgjorde dette ca. 9400 barn i kommunale fosterhjem i Norge. Av disse var ca. 1/3 frivillig plassert, dvs. at biologiske foreldre har omsorgsansvaret for barna.

Arbeidet med veilederen

Veilederen er laget av en arbeidsgruppe som har bestått av Torhild Tallaksen, Fylkesmannen i Vest-Agder; Berit Hågensen, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag; Janne Ottestad, Rolf Krokene, Kristin Løseth, Anine Terland, Kari Indahl, Runa Madsen (leder), alle fra Statens helsetilsyn. I prosessen med prioritering av tema innenfor dette tilsynet har embetene, brukere og fagfelt vært konsultert. Fra disse var det blant annet en klar oppfatning at tett oppfølging av fosterhjemmene og

brukermedvirkning er områder der det ofte svikter, og som samtidig er avgjørende elementer for en vellykket fosterhjemsplassing.

Temaet ”fosterhjemsarbeid” er svært omfattende. Det har vært utfordrende å gjøre nødvendige avgrensninger for å definere et tilstrekkelig bredt, treffsikkert, risikobasert og samtidig håndterlig tema for dette tilsynet.

Veilederen er revidert i januar 2014.

2 Metode og avgrensning av tilsynet

Tilsynsansvaret

Fylkesmannens hjemmel for å føre tilsyn med den kommunale barneverntjenesten følger av barnevernloven § 2-3 fjerde ledd. Statens helsetilsyn har ansvar for overordnet faglig tilsyn, jf. § 2-3b, og for å gi føringer for valg av tema og tilsynsmetode.

Barnevernfaglighet og styring i ett tilsyn

Tilsynet utføres som systemrevisjon. Det vil si at det skal vurderes om kommunene styrer og leder sin barneverntjeneste på en slik måte at barn får tjenester i samsvar med aktuelle bestemmelser i regelverket. Det skal undersøkes om kommunene planlegger og styrer barneverntjenesten slik at den leverer riktige og forsvarlige tjenester til barnets beste (jf. barnevernloven §§ 1-4 og 4-1).

I veilederen redegjøres det for gjeldende lov- og forskriftskrav innen de områdene det skal føres tilsyn med. Disse kravene må ofte tolkes og gis nærmere innhold (operasjonaliseres). Denne tolkingen av lov- og forskriftskrav omtales i veilederen som revisjonskriterier, jf. prosedyren for systemrevisjon. Revisjonskriteriene beskriver aktivitetene kommunen må utføre for å innfri kravene i regelverket. Det er utarbeidet revisjonskriterier med hjemmel i de ulike lovkravene.

Revisjonsbevis (se Prosedyren kap. 4) skal vurderes opp mot revisjonskriteriene, og det må konkluderes om kommunen oppfyller eller ikke oppfyller krav fastsatt i eller i medhold av lov eller forskrift. Dersom lov- og forskriftskrav ikke oppfylles, konstateres lovbrudd/avvik (se kap. 6: ”Forberedelse og gjennomføring av tilsynet” for mer om formulering av avvik).

Spørsmål stilt underveis i teksten er kun eksempler på aktuelle spørsmål til refleksjon for tilsynslaget, og ikke eksempler på revisjonskriterier. Revisjonskriteriene er beskrevet i kapittel 5.

Begrepsforklaring

Fosterhjem er private hjem som tar imot barn til oppfostring, på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter barnevernloven, i forbindelse med omsorgsovertakelse eller når foreldrene selv plasserer et barn utenfor hjemmet, jf. § 4-22. Hjemmene kalles kommunale fosterhjem når fosterforeldrene har avtale med og mottar godtgjøring fra kommunen.

I dette tilsynet skal vi undersøke hvordan kommunen sikrer barns situasjon i kommunale fosterhjem, uavhengig av plasseringsgrunnlag. Det er oppfølgingspliktene til omsorgskommunen (den kommune som har ansvaret etter barnevernloven § 8-4 annet ledd) som er gjenstand for

undersøkelser. Bestemmelsen gjelder også når det er truffet vedtak om frivillige hjelpetiltak etter § 4-4 femte ledd.

Avgrensning av tilsynsområde

Tilsynet skal undersøke ulike forhold ved barnets situasjon som kan være aktuelle i tidsrommet fra barnet er flyttet inn og så lenge det bor i fosterhjemmet. Arbeid med flytting eller tilbakeføring til hjemmet er ikke en del av tilsynet. Tilsynet er avgrenset til å gjelde barn under 18 år. Ettervern inngår ikke i tilsynet.

Veilederen beskriver krav som stilles til omsorgskommunens styring av sin tjenesteutøvelse for å sikre barnets situasjon. Den beskriver også krav som stilles til hvordan kommunen i praksis arbeider med sentrale områder i barnets livssituasjon. Arbeidet på disse områdene er viktige målepunkter på om kommunen følger opp barnet på en tilfredsstillende måte. Områdene som er omtalt (helse, samvær, skole, opprinnelsesfamilie m.fl.) er ikke ment som en uttømmende liste over viktige forhold for barnet, men er satt sammen ut fra en risikovurdering.

Tilsynsførerordningen er ikke tatt med som en del av dette tilsynet. Tilsynet rettes derfor mot hvordan kommunen følger opp det ansvaret de har for å ivareta barnets totalsituasjon, uavhengig av tilsynsførerordningen. Kommunen har ansvar og plikt til å følge opp barnet selv om tilsynsføreren fungerer etter hensikten. Vi forutsetter imidlertid at kommunen følger med på og bruker rapportene som utarbeides av tilsynsfører i sitt oppfølgingsarbeid. Dette er derfor med som et revisjonskriterium.

Både kommunene og statlig regional myndighet har oppfølgingsansvar for det enkelte barn i kommunale fosterhjem. Kommunal barneverntjeneste har ansvar for oppfølgingen av det enkelte barn, og *både* kommunal barneverntjeneste og statlig regional myndighet har ansvar for oppfølging og veiledning av disse hjemmene. Det er utarbeidet egne retningslinjer som regulerer statens ansvar for veiledning og opplæring av fosterforeldre etter at barnet er flyttet inn. Kommunene må være oppdaterte på hvilke tilbud Bufetat har til fosterforeldre, og vurdere hvilke behov fosterforeldrene har for dette.

Statens ansvar for opplæring og generell veiledning av kommunale fosterhjem er ikke en del av tilsynet. De statlige familieheimene er heller ikke en del av dette tilsynet.

3 Internkontroll

Lovgrunnlag

- barnevernloven, § 2-1 andre ledd
- forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester (heretter internkontrollforskriften)

Nærmere om internkontroll

Internkontrollforskriften er hjemlet i barnevernloven § 2-1 andre ledd. Forskriften gir en nærmere beskrivelse av hvordan kommunene skal sikre og dokumentere at barn får forsvarlige tjenester.

Barnevernloven inneholder også bestemmelser om styring og ledelse, for eksempel opplæring, jf. barnevernloven § 2-1, syvende ledd. Denne lovens bestemmelser om styring underbygges av styringskrav i internkontrollforskriften.

Norske kommuner har svært ulik størrelse, struktur, risikoforhold og aktiviteter, men plikten til internkontroll er den samme, og omfanget av arbeidet med å oppfylle denne plikten skal tilpasses den enkelte kommune. Dokumentasjonen skal ha det omfang som er nødvendig på bakgrunn av barneverntjenestens egenart, jf. internkontrollforskriften § 5. Kommunene må selv beskrive hvordan de ut fra sine utfordringer og sitt utgangspunkt tilfredsstiller alle kravene til internkontroll.

3.1 Internkontrollforskriftens krav til kommunens barneverntjeneste

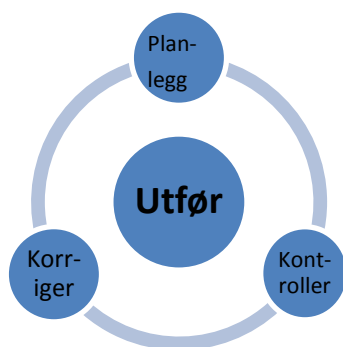
I prosedyren for tilsyn utført som systemrevisjon er internkontroll definert som virksomhetens organisering, ledelse og styring. Alle planer (plan for arbeid med fosterhjem, omsorgsplan, tiltaksplan), rutiner og prosedyrer, er verktøy i kommunens styring og inngår som en del av internkontrollsystemet. Ledelsen styrer gjennom aktiviteter som planlegging, kontroll og korrigering av den praksis barneverntjenesten driver. Internkontroll er dermed hovedsakelig noe man ”gjør”, ikke noe man ”har”. Ledelsen i kommunen må vise og fortelle tilsynet *hvordan* de gjør dette.

De må styre og kontrollere alle oppgaver fra for eksempel virksomhetsplanlegging i barneverntjenesten (makronivå) til at den enkelte saksbehandler til enhver tid sikrer fosterforeldrene nødvendig informasjon om barnet og biologisk familie (mikronivå). Styring og systematikk skal sikre at det ikke er tilfeldigheter og ”ildsjeler” som ivaretar forsvarligheten. God dialog mellom ledelse og øvrige ansatte er et viktig virkemiddel i å nå dette målet.

Det kan være nyttig å stille spørsmål til barnevernleder og/eller teamleder om *hvordan de forsikrer seg om at* deres medarbeidere alltid følger med på hvordan barnet i fosterhjemmet fungerer på skolen? Eller om de kan forklare hva brukermedvirkning *i praksis* betyr i deres barneverntjeneste? I tillegg bør lederne på nivået over spørres om hvordan de vet at barnevernleder følger med på og sikrer egen virksomhet.

Styring og praksis

Internkontroll eller styringsaktiviteter er den planlegging, kontroll og korrigering som til enhver tid skal sirkulere rundt det praktiske arbeidet i virksomheter som for eksempel barneverntjenesten. Sirkelen illustrerer alle aktivitetene som må foregå for å sikre gode barneverntjenester.

Den praktiske tjenesteutøvelsen er i sentrum for styringsaktivitetene. Styringsaktivitetene henger sammen i en lenke som til enhver tid skal omgi og sikre praksis. Det skal foregå en kontinuerlig ”samhandling” og ”utvikling” både *mellom* styringsaktivitetene og mellom styringsaktivitetene og praksis. Ledelsen har ansvaret for å utøve styringen. De skal for eksempel planlegge hvordan nye fylkesnemndssaker for barn i fosterhjem skal forberedes og forsikre seg at medarbeidere er kjent med og faktisk arbeider etter denne planen. Styringen skal sikre at de ansatte kjenner til og etterlever krav som stilles til deres arbeidsutførelse både når det gjelder deres tjenesteutøvelse og internkontroll, for eksempel at de snakker med barnet i fosterhjemmet og melder avvik hvis de oppdager at dette ikke blir gjort.

Ledelsen i kommunen

Ledelsen i kommunen (rådmann, barnevernleder, teamledere osv.) må kunne beskrive og vise styringen og effekten av denne under tilsynet. De må gjennom intervju, dokumentasjon og saksmapper kunne vise at ansvarsforhold er klare, at opplæringsbehov kartlegges og tiltak gjennomføres, at erfaring fra barn og foreldre innhentes og brukes i forbedringsarbeidet. De må kunne vise at risikoområder og avvik vurderes, at nestenulykker fører til evaluering og at rutiner og prosedyrer utvikles, evalueres og iverksettes fortløpende. Disse styringsaktivitetene er kjernen i internkontrollarbeidet (internkontrollforskriften § 4 a-h).

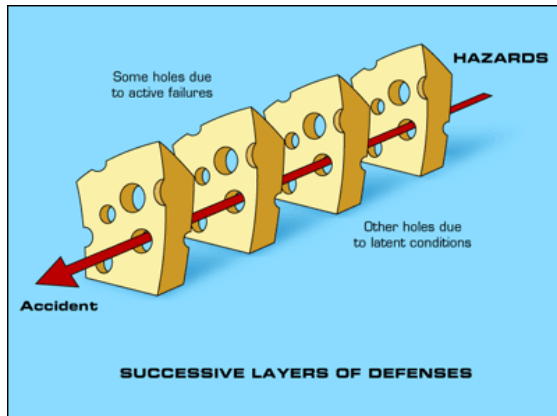
Det må vurderes konkret hvilke krav som skal stilles til de ulike nivåer i kommunene når det gjelder aktiviteter og ansvar. Dette varierer med kommunenes størrelse og egenart. Uansett må det være tydelig hvem som har hvilket ansvar og at ansvaret ivaretas i praksis etter den beskrivelsen de har gjort. Leder av barneverntjenesten må sikre informasjonsflyt til rådmannsnivået.

Ledelsen må på bakgrunn av kravene i internkontrollforskriften § 4 a-h, sørge for at alle medarbeiderne for eksempel

- har tilgang til og er kjent med regelverket når det gjelder krav fra foreldre om endring av vedtak
- vet hvordan man ivaretar brukermedvirkning for barn, fosterforeldre og biologisk familie på fosterhjemsområdet.
- vet at det er stor risiko for utfordringer i den første tiden barnet bor i fosterhjem og at det dermed kan være behov for ekstra oppfølging
- kjenner rutiner og ansvar for praktisk tilrettelegging for foreldre og barnet i god tid før samvær

- melder videre til leder når et funksjonshemmet barn med behov for bistand fra andre kommunale helse- og omsorgstjenester ikke mottar disse, som for eksempel avlastning
- vet og bidrar til at oppbrudd i fosterhjem og avdekking av overgrep, alltid fører til evaluering og eventuelt endring i rutiner for å forebygge at dette skjer igjen

Fare for svikt?

(Etter James Reason, 1997)

Modellen ovenfor illustrerer fare for svikt. Dersom kommunen i sin barneverntjeneste har for mange svake punkter er det mulig å forutsi at svikt vil skje. Dersom ulike deler av barneverntjenesten (osteskivene) inneholder svakheter, tilsier teorien at tjenesteytingen (den røde/svarte pilen) før eller senere vil treffe svake punkter i alle deler samtidig og da vil ”ulykken” eller lovbruddet være et faktum. Eksempel: Saksbehandlerne får ikke veiledning i å snakke med barn om hvordan de opplever sine fosterforeldre (svikt i første osteskive), noe som fører til at saksbehandler 1 utsetter eller unngår slike samtaler (svikt i andre osteskive). Saksbehandler 2 finner ikke noen dokumentasjon om tidligere samtaler og regner med at samtalene er unødvendige (svikt i tredje osteskive), ingen oppdager og melder denne svikten (svikt i fjerde osteskive) og dermed fratras barnet en mulighet til å fortelle om kritikkverdige forhold i fosterhjemmet (lovbrudd/”accident”).

Dersom en kommune har mange slike svake punkter i styring og praksis kan man si at det er et spørsmål om *når* og ikke *hvis* det vil skje en svikt. Tilsynet kan ikke forlate en slik barneverntjeneste uten å påpeke lovbrudd (avvik). Etter å ha undersøkt en kommunes barneverntjeneste, må man kunne si at praksisen og styringen (på det undersøkte området) enten representerer lovbrudd – eller trygt kan fortsette. Dersom konklusjonen er at det ikke har sviktet hittil, men når som helst vil komme til å gjøre det, må man konstatere lovbrudd. Risikoen for svikt blir for stor. Avviket må underbygges med revisjonsbevis både knyttet til styring og til tjenesteytingen, jf. Prosedyre for tilsyn utført som systemrevisjon side 17.

4 Kommunens ansvar for oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet

Kommunens barneverntjeneste skal gjennom styring og ledelse sikre at barn i fosterhjem følges opp, og at deres situasjon i fosterhjemmet kontrolleres jevnlig. *Hvordan* kommunen skal gjøre det, beskrives nærmere i dette kapittelet. Her rettes søkelyset mot de myndighetskrav som følger av barnevernloven med forskrifter. Myndighetskravene må ses i sammenheng med kravene til styring /internkontroll som vi har beskrevet i kapittel 3, ved vurdering av om det er grunnlag for å konkludere med lovbrudd/avvik.

4.1 Rettslig grunnlag for tilsynet

Det er med hjemmel i barnevernloven § 4-22 tredje ledd gitt forskrift om hvilke krav som kan stilles ved valg av fosterhjem, om fosterhjemmenes rettigheter og plikter, om barneverntjenestens plikt til veiledning og oppfølging av fosterhjemmene og om tilsyn med barn i fosterhjem, jf. forskrift om fosterhjem (FOR-2003-12-17-1659), heretter fosterhjemsforskriften. Sentrale bestemmelser i dette tilsynet er forskriftens §§ 6 og 7.

Et barn kan plasseres i fosterhjem etter vedtak om frivillig hjelpetiltak, jf. § 4-4 femte ledd, godkjenning av frivillig plassering, jf. § 4-7, eller vedtak om omsorgsovertagelse, jf. § 4-12 og 4-8 annet og tredje ledd. Barneverntjenesten har et oppfølgingsansvar enten barnet er plassert med grunnlag i foreldrenes samtykke eller plassert etter fylkesnemndas vedtak. Krav til kommunens generelle oppfølgingsansvar etter frivillig plassering og omsorgsovertagelse er hjemlet i barnevernloven, hhv. §§ 4-5 og 4-16, og er relevante bestemmelser for dette tilsynet.

Som en del av oppfølgingen av barn i fosterhjem skal barneverntjenesten legge til rette for og ivareta barns rett til å uttale seg og høres. Barns rett til å bli hørt er et grunnleggende prinsipp som er nedfelt i FN's barnekonvensjon. Barns rett til å bli hørt er blant annet tydeliggjort i barnevernloven § 6-3. Prinsippet om å vurdere hva som er til barnets beste er et annet grunnprinsipp i barnekonvensjonen, som er veiledende for barneverntjenestens virksomhet. Kommunen skal ta hensyn til prinsippet ved alle avgjørelser som gjelder barn og unge. Barnevernloven § 4-1 gir føringer for hvilke hensyn barneverntjenesten skal vektlegge ved vurderingen av om det skal settes inn tiltak og ved valg av tiltak. I valget mellom ulike tiltak skal barneverntjenesten legge vekt på å gi barnet ”stabil og god voksenkontakt”. I vurderingen av barnets beste skal det legges vekt på hva barnet selv mener, se punkt 4.3 om barns rett til medvirkning.

Kravet til forsvarlighet, jf. barnevernloven § 1-4, er en rettslig standard, som innebærer at innholdet bestemmes utenfor loven. Det nærmere innholdet i kravet fastlegges over tid og med utgangspunkt i anerkjent praksis i barnevernet, fagkunnskap fra utdannings- og forskningsinstitusjoner, faglige retningslinjer og generelle samfunnsetiske normer.

Retningslinjer for fosterhjem av 15. juli 2004 Q-1072 B (heretter retningslinjene) og Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem (heretter rutinehåndboka), utarbeidet av (tidligere) Barne- og familiedepartementet, er retningsgivende for forståelsen av regelverket på området. Praksis som følger slike anbefalinger vil bidra til tjenester av god kvalitet.

Dette tilsynet skal undersøke om kommunen gjennom systematisk styring og kontroll sikrer at barneverntjenesten jevnlig følger opp og fører kontroll med hvert enkelt barns situasjon i kommunale fosterhjem. Fylkesmennene skal derfor undersøke om

- kommunen sikrer oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet, jf. punkt 4.2
- kommunen sikrer barnets rett til medvirkning, jf. punkt 4.3
- kommunen sikrer nødvendig råd og veiledning til fosterforeldrene, jf. punkt 4.4

4.2 Kommunen sikrer oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet

Barneverntjenestens saksbehandling – ansvar og plikter

Når et barn flytter i fosterhjem etter vedtak av barneverntjenesten eller fylkesnemnda, inntreffer flere forpliktelser for den kommunale barneverntjenesten. Arbeid knyttet til plasseringen skal dokumenteres i planer, referat fra møter, journalnotat, skriftlig saksbehandling knyttet til godkjenning av fosterforeldre, etablering av tilsyn, rapporter, fremlagte attester osv. Dette arbeidet, som i utgangspunktet skal skje forut for plassering, er *ikke* en del av dette tilsynet. Planer er imidlertid en viktig forutsetning for at kommunen skal kunne ivareta partenes rettssikkerhet og bidra til planlagt og styrt oppfølgingsarbeid i etterkant av plasseringen, jf. kapittel 3. Planene vil være et hjelpeverktøy i oppfølgingen av barnet, og tilsynet skal vurdere om barneverntjenesten bruker planene aktivt, og om den er oppdatert i forhold til innholdet i planene.

Tiltaksplan

Når barneverntjenesten fatter vedtak om frivillig hjelpetiltak, jf. § 4-4 femte ledd, skal det utarbeides en tidsavgrenset tiltaksplan, som skal gi en oversikt over hvilke tiltak som settes i verk, jf. § 4-5. Bestemmelsen stiller krav om at tiltaksplanen skal evalueres regelmessig. Forarbeidene antyder kvartalsmessige vurderinger som et minimum, jf. Ot.prp. nr. 69 (2008-2009), s. 17.

Omsorgsplan

Allerede ved omsorgsovertagelse etter § 4-12, skal barneverntjenesten utarbeide en plan for barnets omsorgssituasjon (foreløpig omsorgsplan). Senest to år etter fylkesnemndas vedtak skal barneverntjenesten vedta en plan for barnets fremtidige omsorgssituasjon (endelig omsorgsplan), jf.

§ 4-15 tredje ledd. Omsorgsplanens funksjon er overordnet og langsiktig. Supplerende arbeidsplaner kan derfor bidra til å tydeliggjøre hvordan barnets særlige behov skal ivaretas.

Fosterhjemsavtalen

Når barnet flytter i fosterhjem skal barneverntjenesten og fosterforeldrene inngå skriftlig avtale, jf. fosterhjemsforskriften § 6. Avtalen er av privatrettslig karakter og regulerer forholdet mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten. Departementet har utarbeidet en standardavtale som benyttes ved omsorgsplasseringer. Avtalen er knyttet til plasseringen av det enkelte barn. Ved plassering etter vedtak om hjelpetiltak eller når privat plassering blir godkjent som fosterhjem, jf. § 4-7, kan fosterhjemsavtalen benyttes så langt den passer, fosterhjemsforskriften § 6. Ved frivillig plassering etter § 4-4 femte ledd vil også barnets foreldre være parter.

Barneverntjenesten skal gjennomgå avtalen minst en gang i året sammen med fosterforeldrene, jf. fosterhjemsforskriften § 6 første ledd. Bestemmelsen skal blant annet bidra til å sikre at barneverntjenesten foretar en jevnlig vurdering av behovet for nye tiltak i fosterhjemmet. Barneverntjenesten må legge fosterhjemsavtalen til grunn i oppfølgingsarbeidet og må være oppdatert i forhold til avtalens innhold, for eksempel før besøk i fosterhjemmet.

Tilsynsrapporter

Kommunens oppfølging av tilsynsførerne er *ikke* en del av dette tilsynet. Barneverntjenesten i omsorgskommunen har imidlertid et helhetlig ansvar for oppfølging av barnets situasjon i fosterhjemmet, og tilsynsførerens rapporter kan bidra til å gi et mer fullstendig bilde av barnets situasjon. Rapporten skal beskrive om barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet og om forutsetningene som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp, jf. fosterhjemsforskriften § 8 annet ledd. Kommunen skal ha et system eller en rutine som sikrer at kommunen gjennomgår tilsendte tilsynsrapporter. De ansatte må være kjent med og ha foretatt en faglig vurdering av innholdet i rapporten, eksempelvis før et besøk.

Samværsavtaler og -planer

Utgangspunktet er at barn og foreldre har rett til samvær med hverandre, jf. § 4-19. Dette innebærer at barneverntjenesten alltid skal vurdere samværsspørsmålet ved plassering av barn i fosterhjem.

Der plasseringen er basert på frivillighet, jf. § 4-4 femte ledd og § 4-7, kan foreldrene selv bestemme omfanget av samvær med barnet, og i prinsippet også bestemme når barnet skal flytte hjem. Der fylkesnemnda har vedtatt omsorgsovertagelse for barnet, må samværsretten ses i sammenheng med omsorgsvedtakets formål og forventet varighet. Det er fylkesnemnda som bestemmer om det skal være samvær og omfanget av samværet, eventuelt at barnet skal plasseres på skjult adresse, jf. § 4-19. Fylkesnemnda kan også stille vilkår om at samværet skal gjennomføres under tilsyn. Foreldre og barn har anledning til å ha den telefon- og nettkontakt som de selv ønsker.

Begrensninger i slik kontakt må enten avtales mellom partene eller fremgå av fylkesnemndas vedtak.

Lovgiver har overlatt til den kommunale barneverntjeneste å fastsette det nærmere innholdet av samværsretten (Ot.prp. nr. 44 (1991-92)). Barneverntjenesten skal med utgangspunkt i fylkesnemndas vedtak opprette en samværsavtale om den praktiske gjennomføringen og tilretteleggingen av samværet, jf. retningslinjer for fosterhjem punkt 13. I fosterhjemsavtalen stilles det krav om at avtalen skal være skriftlig, jf. fosterhjemsavtalen 4.4.2. Samværsavtalen om vilkårene for samværet og planen for gjennomføringen skal legges ved barnets omsorgsplan og fosterhjemsavtalen.

Dokumentasjon

Tjenester etter barnevernloven skal være forsvarlige, jf. barnevernloven § 1-4. Barneverntjenesten plikter å tilby rett tjeneste, til rett tid, med rett innhold og tilstrekkelig omfang, basert på hva som er barnets beste. For å sikre at tjenester som ytes er forsvarlige, må barneverntjenesten fortløpende dokumentere hvilke faglige vurderinger som ligger til grunn for større og mindre beslutninger som tas. Det er viktig at barneverntjenesten har nedfelt det som kan ha betydning for videre utredning og tiltak. For eksempel vil skriftlige planer for barnets fremtid sikre at eventuelle øvrige ansatte, og eventuelle nyansatte med oppfølgingsansvar for familien blir kjent med barneverntjenestens intensjoner i saken. Skriftlig dokumentasjon vil også bidra til at partene kan ivareta sine rettigheter i saken. Det er ikke et krav om at dette skal skje ved systematiske nedtegnelser i en kronologisk journal, men kravet til god forvaltningsskikk tilsier at det skal være mulig å se i saksdokumentene hvilke faglige vurderinger som ligger til grunn for barneverntjenestens beslutninger.

Barneverntjenesten skal også skrive referat fra besøk i fosterhjemmet, møter, samtaler med barnet mv. Den har dessuten plikt til å skaffe seg kunnskap om hvordan tjenestene virker for å kunne drive forbedringsarbeid, jf. internkontrollforskriften § 4 bokstav g. For å ha mulighet til å skaffe informasjon om hvordan tjenestene virker, eventuelt hvor det svikter, må barneverntjenesten i praksis dokumentere arbeidet sitt. Dersom barneverntjenestens dokumentasjon er mangelfull, kan det i ettertid være vanskelig å finne ut hva som er gjort i saken.

Opplæring og kompetanse

Når barneverntjenesten skal vurdere hva som er godt nok oppfølgingsarbeid i fosterhjemmet, krever dette kunnskap om barn og unges behov generelt og evne til å fange opp det enkelte barns behov spesielt. Etter barnevernloven § 2-1 siste ledd, har kommunen plikt til å sørge for at de ansatte i barneverntjenesten får nødvendig opplæring. Hva som er nødvendig opplæring vil blant annet avhenge av hvilke kvalifikasjoner den enkelte har når de tilsettes. De ansatte er på sin side forpliktet til å delta i den opplæring som er bestemt, og som anses nødvendig for å holde deres kvalifikasjoner ved like. Kommunen må kartlegge kompetansebehovet blant de ansatte og sørge for nødvendig kompetanse på alle nivåer som har ansvar for oppgaver knyttet til fosterhjemsarbeidet. Kommunen

må vurdere de ansattes nåværende kompetanse og antatt behov frem i tid. Utvikling av ny kunnskap på fagområdet og nødvendigheten av å være faglig oppdatert, krever at kommunen har kontinuerlig oppmerksomhet rettet mot opplæringsbehovet blant de ansatte. Kommunen må videre sørge for at nyansatte får nødvendig opplæring i fosterhjemsarbeid.

Kommunens oppfølgingsansvar

Når et barn bor i fosterhjem skal barneverntjenesten følge barnet og foreldrenes utvikling nøye, jf. §§ 4-5 og 4-16. Barneverntjenestens ansvar for å kontrollere barnets situasjon i fosterhjemmet, innebærer å foreta jevnlig kontroll med at det enkelte barn får nødvendig omsorg, skole- og opplæringsstilbud, nødvendig helsehjelp og at fosterhjems plasseringen for øvrig fungerer etter sitt formål. Mange barn i fosterhjem sliter for eksempel med psykisk helseproblemer og utfordringer i sin skolegang. Dette er noen av de forhold barneverntjenesten må følge nøye med på.

Det skal være planlagt og kjent for kommunens ansatte hva som ligger i oppfølgingsansvaret, slik at arbeidet skjer systematisk, forutsigbart og i henhold til lov og forskrift.

Spørsmål som barneverntjenesten må ta stilling til i oppfølgingsarbeidet, er blant annet om barnets omsorgssituasjon er god nok, hvordan barnets utvikling sosialt og faglig vurderes, om barnet har særlige behov som skal følges opp og om barneverntjenesten og fosterhjemmet har sammenfallende vurderinger av barnets utvikling.

Særlig om frivillig plassering

Lovens intensjon er at en frivillig plassering skal være *kortvarig*. Det fremgår av § 4-4 femte ledd at barneverntjenesten bør vurdere omsorgsovertagelse der foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg. Ved lovendring 19. juni 2009 nr. 45 ble det tatt inn en presisering i barnevernloven. Barneverntjenesten skal som ledd i oppfølgingen av tiltaket og vurderingen av om det er nødvendig med nye tiltak, vurdere om det er grunnlag for omsorgsovertagelse. Fylkesmannen skal derfor undersøke om barneverntjenesten fortløpende vurderer når de skal legge frem ordinær omsorgsovertakelsessak for fylkesnemnda i tilfeller der foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg og slik at plasseringen kan bli varig.

Særlig om omsorgsplassering

Intensjonen med en foreløpig omsorgsplan er å formalisere vurderinger barneverntjenesten foretar etter § 4-15 første ledd. Planen er en foreløpig vurdering av hvilke forutsetninger fylkesnemnda og barneverntjenesten legger til grunn med hensyn til vedtakets og plasseringens formål og varighet. Barneverntjenesten kan ha behov for å se an barnets og foreldrenes utvikling, før de vedtar en endelig plan for barnets fremtid. Selv om lovens intensjon er tilbakeføring til hjemmet, har omsorgsplasseringer ofte et langsiktig perspektiv. Mange barn forblir under omsorg i flere år, noen under hele oppveksten. Hovedintensjonen med en endelig omsorgsplan er blant annet å sikre stabilitet og forutsigbarhet for barnet. Planen skal angi tidsperspektivet for plasseringen, om det tas

sikte på en langvarig plassering eller om barnet skal tilbakeføres til foreldrene. Barneverntjenestens valg eller beslutninger som angår barnet, må alltid vurderes i henhold til planen, slik at det blir samsvar mellom plan og oppfølging. Fylkesmannen må også undersøke om barneverntjenesten følger opp der det fremgår av planen at barnet har særlige utfordringer eller behov som krever målrettet innsats over tid. Planen skal ikke endres uten at forutsetningene for den er falt bort, jf. § 4-15 tredje ledd.

Samvær etter omsorgsplassering

Kommunen må holde seg orientert om samværet mellom barnet og barnets foreldre, eventuelt andre som barnet har samvær med. Barneverntjenesten må påse at samværet gjennomføres i henhold til avtalen. Barneverntjenesten skal videre se til at gjennomføring av samvær ikke kommer i strid med forutsetningene i fylkesnemndas vedtak, jf. Ot.prp. nr. 44 (1992–92) s. 52.

Barneverntjenesten skal vurdere om samværsordningen fungerer etter planen og hvordan forholdet mellom foreldre og fosterforeldre fungerer. Hvordan opplever fosterforeldrene samarbeidet mellom barnevernet og foreldre knyttet til samværene? Hvilke reaksjoner ser de hos barnet etter samvær? Hvordan fungerer samvær med andre viktige personer i barnets liv, herunder biologiske søsken?

Barneverntjenesten må vurdere endringer dersom forholdene endrer seg og hensynet til barnets beste tilsier det. Hvis samværet ikke fungerer som forutsatt, må kommunen sørge for at samværsspørsmålet bringes inn for fylkesnemnda til ny vurdering. Når barnet opplever samværet som positivt og det virker utviklingsstøttende for barnet, kan barneverntjenesten praktisere et mer omfattende samvær enn det fylkesnemnda har fastsatt. Fosterforeldrene og foreldrene kan ikke på egen hånd praktisere en annen samværsordning enn det som er vedtatt av fylkesnemnda eller bestemt av barneverntjenesten. Barneverntjenesten kan heller ikke begrense eller stanse samvær som fylkesnemnda har bestemt, med unntak av samvær som kan utsette barnet for en reell faresituasjon, jf. straffeloven § 47.

Fylkesnemnda kan beslutte tilsyn under samvær. Dette fastsettes samtidig med avgjørelsen av samværsspørsmålet. Kommunen må sikre at samværet gjennomføres med tilsynspersonen tilstede, og avlyse samvær når tilsynspersonen eller en godkjent erstatter ikke kan møte. Kommunen skal ha et system eller en rutine som sikrer at kommunen gjennomgår og er oppdatert på eventuelle rapporter fra samvær under tilsyn.

Endrings sak til fylkesnemnda

Hvis barneverntjenesten blir kjent med forhold som tilsier at hyppigheten av samvær bør begrenses i forhold til fylkesnemndas opprinnelige vedtak, må barneverntjenesten legge saken frem for fylkesnemnda, med forslag til nytt vedtak.

Individuell plan

Barneverntjenesten skal sikre at det enkelte barn vurderes individuelt, slik at eksempelvis funksjonshemmede barn eller barn med minoritetsbakgrunn får oppfølging i henhold til sine behov. Barneverntjenesten har plikt til å utarbeide individuell plan for barn med behov for langvarige og koordinerte tjenester, dersom det anses som nødvendig for å skape et helhetlig tilbud for barnet og det foreligger nødvendig samtykke, jf. barnevernloven § 3-2a.

Kommunens besøk i fosterhjemmet

En viktig forutsetning for å kunne følge opp barnet, er at barneverntjenesten besøker fosterhjemmet jevnlig.

Barneverntjenesten skal gjennom rutiner, sjekklister eller lignende sikre at ansatte vet hva som skal forberedes før et besøk, hvordan besøket skal gjennomføres og hvordan de skal følge opp i etterkant. Barneverntjenesten skal kartlegge hva som har skjedd i fosterhjemmet siden barnet flyttet inn eller etter siste besøk. Forholdene rundt barnet skal kartlegges på en slik måte at det er mulig å foreta en konkret og individuell vurdering av om det er forhold i fosterhjemmet som bør endres eller om det skal iverksettes nye tiltak. I dette arbeidet skal barneverntjenesten blant annet se hen til barnets tiltaksplan eller plan for barnets omsorgssituasjon (foreløpig eller endelig omsorgsplan), jf. fosterhjemsforskriften § 7 første ledd, jf. §§ 4-5 og 4-15 tredje ledd. Barneverntjenestens ansvar for å hjelpe og støtte barnet innebærer at de i praksis må følge sine planer og iverksette de tiltak eller foreta de endringer som til enhver tid viser seg nødvendige, jf. retningslinjene punkt 11.2. Det må fremkomme i barneverntjenestens saksdokumenter hvilke faglige vurderinger som er gjort og hvilke eventuelle endringer som skal iverksettes.

Barneverntjenesten skal besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig for å kunne ivareta sitt ansvar for å følge opp barnet og fosterhjemmet, jf. fosterhjemsforskriften § 7.

Departementets retningslinjer for fosterhjem understreker at barneverntjenesten ikke oppfyller besøkskravet med minimumskravet på fire besøk i året dersom det er behov for høyere besøkshyppighet for å sikre en forsvarlig oppfølging og kontroll, jf. punkt 11.4. Ved ulike overgangsperioder i barnets liv som innflytting i fosterhjemmet, skolestart, overgang fra barn til voksen o.a. vil det kunne være nødvendig med tettere oppfølging enn ellers. I NOU 2012:5 "Bedre beskyttelse av barns utvikling", foreslås en intensivert innsats i det første året etter plassering i fosterhjemmet. Det samme kan være tilfellet ved utfordrende perioder eller episoder i barnets liv. Utsiktede flyttinger og brudd kan nettopp forebygges ved at den kommunale barneverntjeneste sørger for tilgjengelighet, dialog, samarbeid og et kvalitativt godt oppfølgingsarbeid.

Det fremgår av forskriften at dersom barneverntjenesten vurderer barnets situasjon i fosterhjemmet som god, kan den vedta at antall besøk reduseres til to ganger i året for barn som har vært plassert i

fosterhjem mer enn to år, jf. § 7 tredje ledd. Det foreligger således en særskilt vurderingsplikt for barneverntjenesten. I henhold til retningslinjene skal barneverntjenesten ha funnet det klart at forholdene i fosterhjemmet er så gode at det ikke er nødvendig å besøke fosterhjemmet oftere for å sikre forsvarlig oppfølging og kontroll. I vurderingen av om antall besøk skal reduseres bør fosterforeldrene høres. Barnet skal høres, se punkt 4.3 om barnets rett til medvirkning. Kommer barneverntjenesten til at dette er tilfelle, *kan* den vedta at antall besøk skal reduseres. Barnet må da informeres om at det kan ta kontakt med saksbehandler.

De faglige vurderinger som ligger til grunn for beslutningen om å redusere antall besøk i fosterhjemmet, må dokumenteres. I ettertid skal det være mulig å se hva barneverntjenestens beslutning er basert på. Dette understøttes også av rutinehåndboka punkt 7, hvor det fremgår at vedtak om å redusere antall besøk skal være skriftlig dokumentert, se også punktet om dokumentasjon. Barneverntjenestens oppfølgingsansvar gjelder så lenge plasseringsvedtaket består.

Er barnets utvikling i fosterhjemmet tilfredsstillende, skal barneverntjenesten støtte opp under de prosesser som allerede er i gang. Forteller barnet om forhold i fosterhjemmet som ikke fungerer bra, og som bør endres, må barneverntjenesten søke å finne årsaken til utfordringene og eventuelt beslutte endring ut fra dette. Det kan også bety at barnet må flytte til et annet fosterhjem, eventuelt at det reises sak om omsorgsovertagelse for fylkesnemnda (se under), dersom dette er til barnets beste. BLD understreker i brev av 23. februar 2012 betydningen av et grundig forarbeid før beslutning om flytting tas, og at barn skal gis anledning til å uttale seg før en slik beslutning, jf. § 6-3.

Oppfølging av foreldre

Barneverntjenestens oppfølgingsansvar innebærer også at *begge* barnets foreldre skal følges nøye opp, både ved omsorgsplassering etter § 4-12, jf. 4-16 og ved plassering som hjelpetiltak etter § 4-4 femte ledd, jf. § 4-5.

Brukermedvirkning er et viktig prinsipp i barneverntjenesten. Oppfølging av foreldrene skal blant annet bidra til å legge til rette for et godt samarbeid og bruk av dem som ressurs i arbeidet med å finne gode løsninger for barnets omsorgssituasjon. Barnet kan oppleve lojalitetskonflikt mellom foreldre og fosterforeldre. Åpenhet og informasjon kan virke konfliktdempende. Når barneverntjenesten finner det hensiktsmessig, bør det avholdes møter med foreldrene, fosterforeldrene og barneverntjenesten for gjensidig informasjonsutveksling, jf. rutinehåndboka punkt 7.4.3.

Barneverntjenesten skal ta kontakt med barnets foreldre for å tilby oppfølging. Den skal kort tid etter en omsorgsovertagelse eller en frivillig plassering gi dem et tilbud om veiledning og oppfølging. Kommunen skal ha et system for å sikre oppfølging av foreldre.

Oppfølging av samvær må ta utgangspunkt i hva som er formålet med samværet i den enkelte sak. I utgangspunktet er formålet med oppfølgingen å gi foreldrene en reell mulighet til å komme i posisjon til igjen å ivareta omsorgen for barnet. I saker der dette ikke er realistisk, er det forutsatt at barneverntjenesten skal gi oppfølging og veiledning i tilretteleggelse av samværet med barnet. Barneverntjenesten skal legge til rette for at barn og foreldre kan få bistand fra kommunen eller andre til å forberede, gjennomføre og oppsummere samvær.

Særlig om oppfølging av foreldre ved frivillig plassering

Ved frivillig plassering har foreldrene stor innflytelse på alle beslutninger som tas, og det forutsettes også enighet om innholdet av plasseringen, dvs. spørsmål om samvær mellom foreldrene og barnet, skolegang osv. Foreldrene kan når som helst trekke samtykket til plasseringen. At tiltak iverksettes som frivillige hjelpetiltak etter § 4-4 femte ledd, innebærer at også barnet må samtykke dersom barnet er over 15 år, se også pkt. 4.3.

Særlig om oppfølging av foreldre etter omsorgsplassering

Hvis barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet, vil foreldrenes innflytelse være mer begrenset. Gjennom god informasjon og dialog kan foreldrene imidlertid delta i løsningen av ulike oppgaver og beslutninger, jf. veileder for oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon punkt 2.4.

Barneverntjenesten skal legge til rette for samarbeid med barnets foreldre. Dette kan eksempelvis gjøres gjennom regelmessige møter og samtaler med barnet, foreldrene, fosterforeldrene og saksbehandler i barneverntjenesten. Dette skal gjøres for å utveksle informasjon, avklare uklarerheter og planlegge samt evaluere samværsavtalene, jf. veileder om oppfølging av barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon punkt. 4.4.5.

Endringssak til fylkesnemnda

Dersom foreldrene krever endringer i tidligere vedtak, skal barneverntjenesten forberede og sende saken til fylkesnemnda innen gjeldende frister, jf. § 7-10 annet ledd.

4.3 Kommunen sikrer barnets rett til medvirkning

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 har barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som angår ham eller henne. Barneverntjenesten skal derfor legge til rette for at barnet blir sett og hørt i oppfølgingsarbeidet. Barn som er fylt 7 år og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det *tas avgjørelser* i sak som berører dem, jf. § 6-3 første ledd. Barnets mening skal tillegges

vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn skal ikke føle seg presset til å uttale seg. Dette er det viktig at barneverntjenesten informerer barnet om.

En forutsetning for at barnet kan eller vil uttale seg er at kommunen sikrer at barnet informeres. Barneverntjenesten skal gi barnet hjelp til å etablere en god forståelse av hva som skal skje og hvorfor, slik at det kan bli bevisst sine egne standpunkt, stille spørsmål, gi uttrykk for sine meninger og oppleve trygghet i dagliglivet og for fremtiden, jf. rutinehåndboka punkt 7.4.1.

Barneverntjenesten skal undersøke hvordan barnet har det i fosterhjemmet; om det blir sett og hørt av fosterforeldrene, om det trives på skolen eller i barnehagen, hvordan fritidsaktiviteter følges opp, hvordan samværet med foreldre fungerer mv.

All oppfølging av barnet forutsetter at barneverntjenesten etablerer en aldersadekvat og god kontakt med barnet, jf. retningslinjene punkt 11 og fosterhjemsforskriften § 9. Barneverntjenesten kan vurdere å benytte ekstern kompetanse til å gjennomføre samtaler på vegne av eller sammen med barneverntjenesten. Barneverntjenesten skal legge til rette for at barnet kan komme i kontakt med saksbehandler i kommunen ved behov.

For å sikre at barn forstår den informasjon som blir gitt, slik at det får gitt uttrykk for sin mening, kan det i noen saker være nødvendig å benytte tolk, jf. rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem. Fosterforeldrene skal som hovedregel ikke benyttes som tolk.

Saksbehandler i barneverntjenesten skal ha samtaler med barnet så ofte som nødvendig for å kunne ivareta ansvaret for oppfølgingen. I overganger som innflytting, ungdomstid eller hvis det oppstår spesielle situasjoner eller problemer kan det være nødvendig med hyppigere samtaler. Barneverntjenesten skal tilby og legge til rette for at barnet kan snakke med dem alene.

Det må fremgå av barneverntjenestens sakspapirer hva barneverntjenesten har vurdert og konkludert etter samtalen med barnet.

4.4 Kommunen sikrer nødvendig råd og veiledning til fosterforeldrene

Kommunens ansvar og plikter generelt

Forarbeidene til § 4-16 legger til grunn at barneverntjenestens oppfølgingsarbeid omfatter et oppfølgingsansvar overfor fosterforeldrene, jf. Ot.prp. nr. 44 (1991–92) s. 47 og Innst. O. nr. 80 (1991–1992) punkt 3.4. En god oppfølging av fosterhjemmene er viktig for å bidra til god utviklingsstøtte til barnet.

Ansvar for fosterforeldrene har, er styrt av den lovhjemmelen barnet er plassert etter. Er barnet frivillig plassert, skal fosterforeldrene utøve den daglige omsorgen på vegne av foreldrene, og fosterforeldrene skal forholde seg til det barneverntjenesten og foreldrene og eventuelt barnet selv er blitt enige om, jf. § 4-4 femte ledd. Er barnet under offentlig omsorg, skal fosterforeldrene utøve den daglige omsorg på vegne av barneverntjenesten, jf. § 4-18.

Oppdraget som fosterforeldre er å gi barnet et trygt og godt hjem. Fosterforeldrene skal sørge for at barnet følges opp i det daglige; skole- og opplæringstilbud, barnehage, helse, fritidsaktiviteter mv. En viktig forutsetning for å klare oppgaven, er at fosterhjemmet og barneverntjenesten har et godt samarbeid og at barneverntjenesten er tilgjengelig for å gi den oppfølging som er nødvendig med utgangspunkt i barnets behov.

Fosterforeldrene må være tilstrekkelig informert om barnets bakgrunn og viktige hendelser og erfaringer i barnets liv. Barneverntjenesten må vurdere konkret hvilke opplysninger som er nødvendige for å fremme barneverntjenestens oppgaver, jf. barnevernloven § 6-7.

Barneverntjenesten skal blant annet legge vekt på om opplysningene som gis er nødvendige for at fosterforeldrene skal kunne gi barnet god omsorg, slik at de kan ivareta barnets behov og forstå barnets atferd.

Barneverntjenestens ansvar for å gi nødvendig råd og veiledning

Fosterhjemsarbeidet er delt mellom to forvaltningsnivå, Bufetat og kommunen. Bufetat har ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning, jf. barnevernloven § 2-3 andre ledd c. Kommunen har ansvar for å sikre at fosterforeldrene gis *nødvendig* råd og veiledning i forbindelse med den enkelte plassering, jf. fosterhjemsforskriften § 7 tredje ledd. Det fremgår av bvl. § 3-2 annet ledd at *"barneverntjenesten skal samarbeide med andre sektorer og forvaltningsnivåer når dette kan bidra til å løse oppgaver som den er pålagt etter denne loven"*. Skal kommunen sikre forsvarlig oppfølgingsarbeid, må kommunen sørge for å ha rutiner som sikrer samarbeid med Bufetat og at de følger sine rutiner i praksis.

Hva som er "nødvendig råd og veiledning" i den enkelte sak, vil variere. Fosterforeldres behov er ulike, og barneverntjenesten må derfor i samråd med fosterforeldrene kartlegge deres behov ved plassering og komme frem til hvordan dette best kan dekkes, jf. retningslinjer for fosterhjem punkt 11.3. Gir fosterforeldrene uttrykk for at barnet har sosiale, fysiske eller psykiske hjelpebehov som er andre enn dem som ble forutsatt ved plasseringen, kan det være nødvendig med ekstern bistand, eksempelvis fra Bufetat, fastlege, PP-tjenesten eller andre.

Barneverntjenesten må sørge for at fosterforeldrene vet hvordan de skal følge opp målsettinger i barnets plan og holde seg oppdatert på om fosterforeldrene får nødvendig veiledning. Dette gjelder også ved endring av planer.

Mange fosterforeldre har omsorg for barn og ungdommer med store og sammensatte behov, noen av dem med alvorlige atferdsvansker. Kommunen må legge til rette for at fosterforeldrene lett kan komme i kontakt med og få rask bistand fra kommunen, ved at det eksempelvis gis råd og veiledning utover ordinær arbeidstid i enkelte perioder. Dette gjelder særlig i perioder like etter plassering, men også i andre perioder eller situasjoner i barnets liv. Fosterforeldrene kan også informeres om Norsk Fosterhjemsforening og foreningens kontakttelefon, samt Bufetats vakttelefon for fosterhjem.

Ved plassering i familie eller nære nettverk blir fosterforeldrene ofte rekruttert inn på en annen måte enn i ordinære fosterfamilier. Ved en ordinær fosterhjems plassering, kommer ofte aktuelle fosterhjem i en ”fosterhjemsbank”, som får tilbud om å gjennomføre PRIDE – opplæring gjennom Bufetat, jf. Bufetats ansvar for generell opplæring av fosterforeldre § 2-3 annet ledd c. Kommunens opplæring og veiledning må derfor tilpasses denne gruppes særskilte behov. Barneverntjenesten bør gjøre fosterforeldrene kjent med eventuelle tilbud fra Bufetat og oppfordre dem til å delta i deres opplæringstilbud. Kravene til opplæring og veiledning av plasseringer i nære nettverk følges opp på samme måte som i ordinære fosterhjem, men har i tillegg en egen modul innen PRIDE-opplæringen.

5 Revisjonskriterier

Revisjonskriteriene er satt sammen av krav fra alle aktuelle deler av lovverket innenfor tilsynsområdet (ik-krav, materielle krav, saksbehandlingskrav). Ved formulering av eventuelle avvik (se kap. 6, avsnittet ”Formulering av avvik/lovbrudd”) skal mangler og svakheter ved styringen som avdekkes under tilsynet, knyttes sammen med aktuelle krav i barnevernlovgivningen (alltid både i internkontrollforskriften og i materielle eller saksbehandlingskrav). Alle forhold omtalt i kriteriene er beskrevet (med tilhørende hjemler) i tekstdelen (kap. 3 og 4).

Kriteriene skal være et grunnlag for tilsynslagenes planlegging av tilsynet og et hjelpemiddel til å vurdere og konkludere. Et lovbrudd (avvik) må være godt underbygget med revisjonsbevis. Det er ikke nødvendig å vurdere kriterier som er uaktuelle i en kommune – et eksempel kan være revisjonskriterier som beskriver samhandlingsrutiner dersom man undersøker en kommune med en eller svært få ansatte.

Der det står ”rutiner/retningslinjer” i revisjonskriteriene, er det ikke nødvendigvis et krav at disse er skriftlige, jf. internkontrollforskriften § 5. Det er viktig å undersøke hva som faktisk gjøres for å løse oppgavene på hvert område. Hovedpoenget er at det skal være en kjent og felles bevissthet og forståelse av styring, regelverk og utøvelse av tjenester på områdene – og som et resultat av dette

hva som skal være vurdert og konkludert for det enkelte barn. Kriteriene under gjelder både for frivillige plasseringer og omsorgsplasseringer dersom ikke annet er beskrevet.

5.1 Kommunen sikrer oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet

- Kommunen har rutiner, retningslinjer eller lignende, for innholdet i og gjennomføringen av besøk i fosterhjemmet, og følger med på at disse blir fulgt og justert ved behov. Besøkene gjennomføres aldri sjeldnere enn minimumskravene (2–4 ganger pr år).
- Kommunen jobber systematisk med og har oppdaterte omsorgsplaner (evt. også arbeidsplaner), tiltaksplaner, samværsplaner, og ansatte som trenger det er oppdatert på disse og de siste tilsynsrapporter fra tilsynsfører og eventuelt fra tilsyn under samvær.
- Kommunen vurderer om det er nødvendig å utarbeide individuell plan.
- Kommunen gjør barnevernfaglige vurderinger og dokumenterer fortløpende disse og andre nødvendige og relevante opplysninger om barnet.
- Kommunen sørger for nødvendig informasjon til fosterforeldrene om barnets bakgrunn og særlige behov, endringer i barnets biologiske familie og andre relevante forhold for deres omsorgsarbeid. De tar utgangspunkt i aktuelle planer og rapporter (se over).
- Kommunen kontrollerer fortløpende (minimum ved alle besøk i hjemmet) at fosterforeldrene følger opp barnets individuelle behov, for eksempel oppfølging av lege- / psykologbesøk, medisiner, leksehjelp mv., og at de følger opp fritid og samarbeid med skolen.
- Kommunen har prosedyrer, rutiner eller sjekklister for innhenting av opplysninger om barnets situasjon og individuelle behov fra andre aktører gjennom møter, brev, telefoner, deltagelse i ansvarsgrupper, og følger med på at disse blir fulgt og justert ved behov. (Eksempler kan være støttekontakt, besøkshjem, skole/barnehage).
- Kommunen bidrar ved behov med å skaffe behandlingstilbud til barnet dersom barnet og/eller fosterforeldrene gir uttrykk for at barnet har sosiale, fysiske eller psykiske hjelpebehov. Det samme gjelder ved behov for særlig tilrettelegging på skole.
- Kommunen sørger for å høre fosterforeldrene før de tar viktige avgjørelser. De skaffer tolk ved behov.
- Kommunen tilbyr oppfølging til barnets foreldre. De bistår dem med tilrettelegging og gjennomføring av samvær der dette er nødvendig.
- Kommunen fremmer sak for fylkesnemnda innen fristen dersom foreldrene krever endringer i saken.
- Kommunen avlyser alltid samvær der det skal være tilsynsperson til stede, dersom tilsynsperson eller en erstatter som barnevernet godkjenner, ikke kan møte.
- Kommunen legger til rette for samvær med biologiske søsken, ev. andre med nær tilknytning til barnet.

- Kommunen tar initiativ til å fremme sak for fylkesnemnda når de vurderer at samværet for et omsorgsplassert barn ikke er til barnets beste.
- Kommunen vurderer fortløpende om det er aktuelt med omsorgsovertagelse av frivillig plasserte barn, og minimum ved hver evaluering av tiltaksplanen. Dersom omsorgsovertagelse vurderes som aktuelt, tar de initiativ til å fremme sak for fylkesnemnda.
- Kommunen kontrollerer og om nødvendig korrigerer alltid sin styring og praksis umiddelbart etter alvorlige hendelser som brudd i fosterhjemmet, avdekking av overgrep og lignende.

5.2 Kommunen sikrer barns rett til medvirkning

- Kommunen sikrer kompetanse til å gjennomføre samtaler med barn i ulike aldre gjennom opplæring, veiledning eller annet, og innhenter ekstern kompetanse ved behov.
- Kommunen sørger for at barnet får nødvendig informasjon om sin biologiske familie og om årsakene til at barnet bor i fosterhjem.
- Kommunen legger til rette for samtale med barnet alene ved besøk i fosterhjemmet. Dersom barnet ikke ønsker dette, får barnet nødvendig informasjon og mulighet til å uttale seg sammen med fosterforeldrene, eventuelt tilbud om en samtale på kontoret.
- Kommunen informerer og hører barnet når det gjelder planer for barnets fremtid.
- Kommunen etterspør barnets synspunkter på hverdagslivet i fosterhjemmet.
- Kommunen sørger for at alle barn som har fylt 7 år og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, blir informert og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser som angår ham eller henne.
- Kommunen spør barnet ved besøk i fosterhjemmet om hvordan de har det under samvær med foreldrene.
- Kommunen har tilrettelagt for bruk av tolker. De ansatte vet hvordan de skal gå frem for å skaffe tolk og når det skal skaffes tolk.
- Kommunen sørger for at fosterforeldrene som hovedregel ikke er tolk mellom barnet og kommunen.
- Kommunen dokumenterer alltid informasjon fra samtalene med barn.
- Kommunen informerer barnet, dersom det kan forstå betydningen av det, om at de kan kontakte saksbehandleren, og hvordan. De sørger for at barnet får snakke med en saksbehandler når de ringer, eller blir ringt opp igjen snarest mulig.

5.3 Kommunen sikrer råd og veiledning til fosterforeldrene

- Kommunen vurderer jevnlig i samarbeid med fosterforeldrene hvilke opplærings- og veiledningsbehov de har. De har oversikt over aktuelle tiltak fra Bufetat.

- Kommunen sørger for nødvendig veiledning i samråd med fosterforeldrene. I særlige tilfeller kan kommunen bidra til å skaffe fosterforeldrene veiledning fra BUP/PHBU eller andre. De ansatte vet i hvilke tilfeller dette kan vurderes.
- Kommunen har rutiner som sikrer at fosterforeldrene får snakke med en saksbehandler når de ringer og har utfordringer i forhold til barnet. Alternativt blir de ringt opp igjen snarest mulig.
- Kommunen informerer fosterforeldre om hvilken bistand de kan få hvis det oppstår akutte situasjoner i fosterhjemmet utenom vanlig kontortid (ev. institusjoner med veiledningsansvar, barnevernsvakt, hjelpetelefoner, politi, helsevesen eller andre).

5.4 Revisjonskriterier felles for pkt. 5.1, 5.2 og 5.3

Revisjonskriterier under dette punktet gjelder for alle undertemaene, og samles derfor her for å unngå gjentakelser. De tar utgangspunkt i kravene til styring (internkontroll), men skal alltid vurderes i sammenheng med de øvrige revisjonskriteriene:

- Kommunen sørger for at det er klart hvilke oppgaver som ligger i å følge opp og kontrollere barns situasjon i fosterhjem *generelt*, ved felles rutiner, retningslinjer, sjekklister eller lignende.
- Kommunen sørger for at det er klart hvordan de ansatte skal vurdere og følge opp barnets *individuelle* behov (for eksempel ved spesielle behov, innflytting, spesielle perioder osv.).
- Kommunen sørger for at de ansatte er kjent med sitt ansvar og plikter i dette arbeidet.
- Kommunen sørger for at alle ansatte har nødvendig kompetanse, tilbyr relevant opplæring og de ansatte vet at de kan be om og får opplæring ved behov i arbeidet med oppfølging av barn i fosterhjem.
- Kommunen sørger for at alle ansatte har kunnskap og får oppdatering om gjeldende regelverk, og kontrollerer at arbeidet med barn i fosterhjem alltid gjennomføres i henhold til dette.
- Kommunen sikrer at erfaringer fra ansatte (medarbeidersamtaler, personalmøter, rapporteringer) systematisk innhentes og brukes i eget forbedringsarbeid. Det gjøres også fra barn, fosterforeldre, foreldre, besøkshjem og støttekontakter ved rapporter, møter eller telefonkontakt.
- Kommunen gjennomfører vurderinger av sårbare områder knyttet til oppfølging av barn i fosterhjem. I dette arbeidet bruker kommunen avvik o.a. som er rapportert internt til bruk i eget forbedringsarbeid.
- Kommunen følger med på om prosedyrer og retningslinjer er iverksatt og at de virker etter sin hensikt, for eksempel ved gjennomgang, rapportering fra medarbeidere, avviksskjemaer eller personalmøter.
- Kommunen har oversikt over alle typer mottatte klager, og egne resultater fra for eksempel halvårsrapporteringen til Fylkesmannen (antall gjennomførte besøk i hjemmet m.m.) når det

gjelder deres oppfølging av barn i fosterhjem. Denne informasjonen brukes ved regelmessig gjennomgang og forbedring av tjenesten.

- Kommunen har rutiner og/eller etablert praksis for informasjonsflyt fra barnevernleder til rådmannsnivå.

6 Forberedelse og gjennomføring av tilsynet

Fylkesmennene skal gjennomføre tilsyn med minimum tre barneverntjenester per fylke. Dette kan være tre enkeltkommuner, tre interkommunale barneverntjenester eller tre samkommuner, eventuelt en kombinasjon av disse.

Tilsynet skal fokusere på hvordan barneverntjenesten følger opp det enkelte barn *i dag*. Det vil ikke være nødvendig å gjennomgå saker helt fra plasseringstidspunktet når dette har vært langvarige saker, men det må innhentes relevant, nødvendig dokumentasjon som tjenesten bruker i dag for å kunne følge opp det enkelte barn. Tilsynslaget må vurdere hvor langt tilbake i tid det er nødvendig å gå i mappene for å få verifisert enkelte forhold, som for eksempel at det foreligger endelig omsorgsplan o.a. (se videre omtale under **Dokumenter, Saksmapper** s. 25).

Vi anbefaler som hovedregel å velge kommuner som har ansvaret for oppfølging av barn i fem eller flere fosterhjem.

Interkommunalt samarbeid

Kommuneloven § 28 a gir kommunene en generell hjemmel til å inngå forpliktende interkommunalt samarbeid om lovpålagte oppgaver som innebærer utøvelse av offentlig myndighet, slik det er definert i forvaltningsloven § 2.

En kommune (*samarbeidskommunen*) kan overlate utførelsen av lovpålagte oppgaver og avgjørelsesmyndighet til en *vertskommune* (den kommune som får delegert myndighet fra samarbeidskommunen), innenfor rammene av kommuneloven, jf. kommuneloven §§ 28 a-k. Ansvar for å sikre organisering og ytelse av tjenestene i henhold til barnevernloven med forskrifter vil da ligge til vertskommunen etter delegasjon.

Vertskommunen er *pliktobjekt* for tilsyn med kommuner som inngår i et slikt samarbeid, jf. § 28 k. Tilsynet skal rette pålegg og andre sanksjoner til vertskommunen, og vertskommunen har ansvar for å etterkomme eventuelle pålegg. Fylkesmannen har rett til innsyn i vertskommunens saksdokumenter, og kan uten hinder av taushetsplikt kreve at vertskommunen gir de opplysninger som er nødvendig for gjennomføring av tilsynet, jf. kommuneloven § 28 k.

Der vertskommunemodellen er lagt til grunn for samarbeidet, skal derfor tilsynslaget sende *kopi* av varsel om tilsyn og *kopi* av tilsynsrapporten og andre dokumenter som er nødvendige for lukking av avvik til alle samarbeidskommunene. Samarbeidskommunen har et overordnet ansvar for at innbyggerne i kommunen får de tjenestene som de har krav på etter loven.

Veilederen ”Vertskommunemodellen i kommuneloven § 28 a flg.” utgitt av Kommunal- og regionaldepartementet, gir en fremstilling av kommunelovens vertskommunemodell og hvilke områder modellen er utviklet for;

<http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/KOMM/Veiledere/Vertskommunemodellen.pdf>.

Endringer i kommuneloven m.m. (samkommune m.v.) som trådte i kraft 1. juli 2012, åpner for en ny samarbeidsmodell, *samkommunemodellen*. Flere kommuner kan etablere en interkommunal enhet som underlegges felles styring av kommunestyrene i deltakerkommunene. Der en deltakerkommune har overført utførelsen av lovpålagte oppgaver til samkommunen, skal statlige tilsynsetater rette pålegg eller sanksjoner mot samkommunen, som også er ansvarlig for at pålegg eller sanksjoner etterkommes. I de tilfeller det er aktuelt å føre tilsyn med en samkommune, og det oppstår behov for å avklare tilsynsmessige spørsmål, kan det tas kontakt med Statens helsetilsyn.

Formulering av avvik/lovbrudd

Undersøkelsen av hvordan kommunen følger opp de ulike områdene innenfor tilsynets tema, skal gi grunnlag for å vurdere og konkludere med om ledelse og gjennomføring av arbeidet med å følge opp barn i fosterhjem er i henhold til gjeldende lovverk eller ikke.

Det er ikke en forutsetning at alle revisjonskriteriene innenfor hvert område (for eksempel innenfor samvær, oppfølging av skole) er brutt, for å konstatere lovbrudd. Det kan under tilsynet vise seg at kommunens arbeid med oppfølging av barn i fosterhjem svikter når det gjelder styring og praksis innenfor avgrensede og avgjørende enkeltområder. Det innebærer at selv om det ikke er grunnlag for å fastslå at oppfølgingen av barn i fosterhjem generelt er i strid med lovens krav, kan det være grunn til å påpeke lovbrudd (avvik).

Avvik er mangel på oppfyllelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov eller forskrift.

Revisjonsbevisene skal formuleres slik at de tydelig viser hvilke mangler både ved styringen og den konkrete tjenesteytingen som har ført til at Fylkesmannen har konkludert med at det er brudd på krav i regelverket. Avvikene (regelbruddene) skal ikke være formulert mer omfattende enn det funnene (faktagrnnlaget) gir grunnlag for.

Dersom tilsynet avdekker mangler i styringen som gir stor risiko for svikt, og det er et tidsspørsmål om *når* og ikke *hvis* det vil skje en svikt, jf. pkt. 3.1, må revisjonslaget avgjøre hvordan avvikene skal formuleres. Tilsynslaget må ta stilling til hva som er riktige og mest hensiktsmessige

formuleringer for å få den aktuelle kommunen til raskt å rette opp feilene slik at barna sikres omsorg med god nok kvalitet i fremtiden. Avviket må i så fall underbygges med revisjonsbevis både knyttet til styring og til tjenesteytingen, jf. Prosedyre for tilsyn utført som systemrevisjon side 17.

Vi anbefaler at det ikke formuleres avvik som kun bygger på at planer eller rapporter mangler eller ikke er oppdatert. Det bør heller fokuseres på at planer eventuelt ikke brukes eller følges i oppfølgingsarbeidet. Som et revisjonsbevis nevnes at de eventuelt ikke finnes eller ikke er oppdaterte.

Kommunens oppfølging av barn i fosterhjem er et omfattende tema. Det er sannsynlig at det finnes kommuner der tilsynslaget kan påvise svikt på delområder, for eksempel oppfølging av samvær, uten at det betyr at all ”Oppfølging og kontroll av det enkelte barns situasjon i fosterhjemmet” svikter, jf. kap. 5.1. Eller man finner at det svikter på så mange av de aktivitetene som skal sikre ”Nødvendig råd og veiledning til fosterforeldrene” (kap. 5.3), at det utgjør et lovbrudd og at det formuleres revisjonsbevis som viser dette.

På den annen side kan det også finnes kommuner der det er store mangler og svakheter innenfor alle områdene, og at dette til sammen gir et avvik som omfatter hele den kommunale barneverntjenestens arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem. Tilsynslagene *kan* gi en merknad på områder der det ikke er grunnlag for å konkludere med lovbrudd, men der det er forbedringsområder. Den viktigste vurderingen er allikevel om det er grunnlag for å konkludere med lovbrudd eller ikke.

Tilsynslaget skal ha en leder og være sammensatt slik at det innehar nødvendig juridisk og barnevernfaglig kompetanse, samt kompetanse i tilsyn utført som systemrevisjon.

Sammensetningen av laget og utpeking av leder er omtalt i prosedyren for systemrevisjon pkt. 5.2.1.

Embetene velger selv ut de **kommunene** det skal føres tilsyn med. Valgene bør hovedsakelig baseres på kunnskap om hvor det kan være svikt eller risiko for svikt. I tillegg anbefaler vi som nevnt kommuner med ansvar for oppfølging av barn i fem eller flere fosterhjem.

Embetene bør innhente opplysninger fra det aktuelle fylkeslaget av **Norsk Fosterhjemsforening**, dersom ikke de har slik informasjon allerede. De kan bes om informasjon fra sine medlemmer vedrørende fosterhjemsarbeidet i kommunene det skal føres tilsyn med, men kun innenfor tilsynstemaet. Informasjonen kan innhentes ved telefon, mail eller et møte. Opplysningene bør dokumenteres.

Varsel om tilsynet skal sendes kommunen v/rådmannen (m/kopi til ev. deltagende kommuner), som er ansvarlig for kommunens sikring av sine tjenester etter barnevernloven.

Det bør utpekes en **kontaktperson** i kommunen som kan legge forholdene til rette for tilsynet både før og under gjennomføringen av dette. Personen må ha en posisjon som gjør at vedkommende kjenner virksomheten og kan bidra til en vellykket gjennomføring av tilsynet.

Valg av personer som skal intervjues avhenger av den kommunale barneverntjenestens organisering. Dersom barneverntjenesten er organisert i egne omsorgsteam eller fosterhjemsteam, er det naturlig at det intervjues ansatte herfra i tillegg til ledere av disse teamene og barnevernledere. I små kommuner og kommuner med annen organisering (eventuelt interkommunalt samarbeid, samkommuner), må kontaktpersonen bidra til å peke på aktuelle personer. Hvor mange som skal intervjues må vurderes lokalt, men uansett må man ha med ansatte som er i direkte arbeid med barn som bor i fosterhjem, og med ledere både i barneverntjenesten og fra kommunen sentralt (rådmann/kommunalsjef).

Dokumenter som skal gjennomgås før selve tilsynsbesøket, skal velges på bakgrunn av tilsynsystema og i samarbeid med kontaktpersonen. I prosedyren for systemrevisjoner er det gitt en oversikt over aktuelle typer dokumenter generelt i slike revisjoner. Organisasjonskart, planer, årsmeldinger og andre styringsdokumenter innhentes på forhånd, mens resultatdokumenter (møtereferater, avviksrappporter, saksmapper (se senere) og lignende) må vurderes innhentet før og/eller under tilsynsbesøket avhengig av hvilken informasjon man ellers har fått. Aktuelle dokumenter kan være vedtak (fra fylkesnemnd og barneverntjeneste), omsorgsplaner, samværsavtaler og planer, eventuelt tiltaksplaner, fosterhjemsavtale, rapporter fra tilsynsfører og fra tilsyn ved samvær, brev, vurderinger og andre relevante dokumenter. Journalnotat fra møter, besøk, eventuelt alle journalnotat fra det siste året er også aktuelle. Revisjonslaget må vurdere om innholdet i dokumentene kan brukes til å underbygge avvik.

For å verifisere om kommunen overholder myndighetskrav innen tilsynsområdet, vil det også være nødvendig å gjennomgå et visst antall **saksmapper**. Om dette skal skje i form av tilgang til elektroniske systemer, utskrifter eller papirbaserte klientmapper må avtales ut fra hva som er mest praktisk. Tilsynsmyndigheten har rett til innsyn i de dokumenter som er nødvendige for å kunne gjennomføre tilsynet, jf. barnevernloven § 2-3 syvende ledd. Antall saksmapper som skal innhentes må baseres på en vurdering, og vil blant annet avhenge av kommunens størrelse og opplysninger man har om kommunen. Vi anbefaler at saksmappene plukkes ved å få en liste over alle barn som kommunen har plassert i fosterhjem. Det bes om at denne listen viser plasseringshjemmel, om fosterhjemmet er statlig eller kommunalt, når barnet ble plassert i fosterhjem, klientnummer og barnets alder. Herfra plukkes et utvalg mapper som viser begge typer plasseringshjemler, varighet av plassering og barnets alder. Det foreslås opp mot 20 mapper (eller så mange som finnes),

halvparten fra frivillige plasseringer og halvparten fra omsorgsplasseringer. Fyll opp med mapper fra den andre plasseringskategorien dersom det ikke er mange nok i den ene.

Noen kommuner har få barn plassert i fosterhjem. I disse kommunene må antall mapper være tilstrekkelig til å kunne gi et bilde på hvordan kommunen følger opp barn i fosterhjem.

Tilsynsbesøkets varighet vil være 1-2 dager, for noen embeter opp mot 3. Embetene vurderer selv hva som er mest hensiktsmessig ut fra geografi og omfang.

Når det avdekkes lovbrudd skal disse følges opp som beskrevet i Retningslinjer for **oppfølging og avslutning av tilsyn ved lovbrudd** i virksomheter (Internserien 8/2011).

Frist for gjennomføring er satt til 15. november 2014 og frist for innsending av rapporter er satt til 1. desember 2014.

7 Kilder

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 med protokoller (norsk oversettelse).

Barnevernloven.

Forvaltningsloven.

Forskrift om fosterhjem.

Forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester.

Ot.prp. nr. 44 (1991–1992). Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

Ot.prp. nr. 64 (2004–2005). Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.

Ot.prp. nr. 95 (2005–2006). Om lov om endringer i lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (interkommunalt samarbeid).

Ot.prp. nr. 28 (2007–2008). Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv.

Ot.prp. nr. 69 (2008–2009). Om lov om endringer i barnevernloven.

Ot.prp. nr. 45 (2002–2003). Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

NOU 2012: 5. Bedre beskyttelse av barns utvikling.

Konvensjonen for barns rettigheter. Generell kommentar nr. 12 (2009) Barnets rett til å bli hørt. Geneve: Komiteen for barns rettigheter, 2009.

Saksbehandling i barneverntjenesten. Retningslinjer til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992. Q-1101. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2006.

Retningslinjer for fosterhjem. Retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. Oslo: Q-1072B. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2004.

Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene. Q-1101. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2006.

Rutinehåndbok for kommunens arbeid med fosterhjem. Q-1102 B. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet, 2006.

Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten. Q-24/2005. Oslo: Barne- og familiedepartementet, 2005.

Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær. Q-1121 B. Oslo: Barne-, og likestillingsdepartementet, 2006.

Internkontroll i barneverntjenesten i kommunene – en veileder. Q-1105 B. Oslo: Barne-, og likestillingsdepartementet, 2006.

Bunkholdt V. Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring. Oslo: Gyldendal, 2010. 3. utgave.

Christiansen Ø. Når barn plasseres utenfor hjemmet: beslutninger, forløp og relasjoner. Under barnevernets (ved)tak. Doktoravhandling. Bergen: Universitetet i Bergen, 2011.

Ofstad K, Skar R. Barnevernloven med kommentarer. Oslo: Gyldendal, 2009. 5. utgave.

Stang EG. Det er barnets sak. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Tiltak for å styrke arbeidet med kommunale fosterhjem. BLD oppnevnt arbeidsgruppe fosterhjem. Rapport 1. september 2011.

Barnevernpanelets rapport. Avlevert Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011.

Reason J. Managing the risks of organizational accidents. Aldershot: Ashgate, 1997.

Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler. Dokument 3:15 (2011–2012). Oslo: Riksrevisjonen, 2012.